

El llibre com a format periodístic. *Una aproximació a la producció valenciana recent*

[The book as a journalistic format.
An approach to recent Valencian production]

FRANCESC J. VIADEL GIRBÉS
Blanquerna-Universitat Ramon Llull
francescjesusvg@blanquerna.url.edu
orcid.org/0000-0001-6244-6364

NEL·LO PELLISER ROSSELL
Universitat de València
manuel.pellicer@uv.es
orcid.org/0000-0002-0684-885X

RESUM: Al llarg del temps, a més del paper premsa, l'expressió periodística també s'ha difós mitjançant els llibres. Mai, però, el format ha tingut una vitalitat com la que ha assolit en els darrers temps. L'article aborda aquest fenomen des d'una perspectiva valenciana. Fet i fet, en les darreres dècades s'han publicat nombrosos treballs, on es donen a conèixer tant temes inèdits com aspectes no publicats de recerques divulgades amb anterioritat en l'espai mediàtic. Per això, s'ha còpsat l'opinió d'una selecció d'autores i autors i de responsables editorials amb l'objecte de conèixer quines són les principals motivacions a l'hora d'optar per aquest format que, a més, compta amb l'interès de les editorials. Tot això sense perdre de vista els canvis que s'han produït en el sistema de comunicació mediàtic a partir de la primera dècada del segle XXI amb la irrupció del paradigma digital i les seues conseqüències.

PARAULES CLAU: investigació periodística, periodisme literari, periodisme narratiu, no-ficció, periodisme valencià

SUMMARY: Apart from newsprint, journalistic expression has also been shared via books down the ages. However, this format has never enjoyed the vitality achieved in recent times. In this paper, we approach the phenomenon from a Valencian perspective. In fact, in recent decades numerous works have been published. These include totally new topics and others that were previously published in the media. To this end, opinions of selected authors and publishers were gathered in order to learn what the main motivations are when choosing this format and, on the other hand, to find the root of publishers' interest in this type of work. All this without losing sight of the changes that have taken place in media communication since the first decade of the twentieth first century with the emergence of a digital paradigm and its consequences.

KEYWORDS: investigative journalism, literary journalism, narrative journalism, non-fiction, valencian journalism

Recepció: 09/03/2026. Acceptació: 21/04/2026. Publicació: 01/09/2026

Introducció

Malgrat que el fenomen no és nou, durant els darrers temps venim assistint a l'increment de la publicació de llibres escrits per periodistes que aborden temes d'actualitat mitjançant modalitats discursives pròpies dels relats mediàtics, com el reportatge, la crònica, o l'entrevista, amb una aportació sempre rellevant de recerca documental i, en molts casos, amb una apreciable qualitat literària. Davant aquests fets, s'ha considerat oportú abordar la qüestió en un marc acotat com el que representa l'espai valencià, i una referència temporal que hem situat en el primer quart del segle actual, a fi d'escatir quines són les motivacions de les autores i autors i dels responsables editorials i en quines circumstàncies es porta endavant aquesta producció.

No deu ser casual que dos periodistes de llarg recorregut en l'observació de la realitat més propera hagen coincidit recentment en subratllar el fenomen. El primer, Ferran Belda (2025), ha qualificat el moment d'«edat de plata del periodisme valencià» per a referir-se a la qualitat literària de molts dels treballs periodístics, i en particular de les cròniques en forma de llibre que s'han publicat en els últims temps. Poc després, ha estat Jesús Civera (2025) qui també ha manifestat per escrit aquesta percepció.

Més enllà dels aspectes conjunturals, sempre rellevants, com seria el cas dels llibres publicats amb motiu de la gestió de l'emergència de la Dana del 29 d'octubre del 2024 que va afectar les comarques de Requena-Utiel, la Ribera i l'Horta Sud de València i el posterior recorregut judicial, polític i social, per a intentar comprendre el fenomen cal remuntar-se més enllà en el temps. Al respecte, resulta significativa la síntesi que fa Civera de les raons que explicarien aquesta proliferació de volums quan diu: «Los periodistas han perdido la batalla de la noticia (o de la retórica de la noticia), el gran orden conceptual que ataba la noción primera por la que discurrían los diarios. La noticia ya no interesa. O no interesa reflejada en el papel, escrita en 'tiempo y forma'. Hay que buscar, por tanto, nuevos caminos. A la noticia la ha suicidado internet,

por una parte, y las imágenes, por la otra. Esos dos colosos han sepultado a la noticia en sí, la han mercantilizado —la glorificación de la estadística y los algoritmos— y entonces la noticia se ha convertido en un espectáculo, que es con lo que se entretiene el personal. De modo que, enterrada la noticia tras un respetable velatorio, lo que interesa hoy es el periodismo literario, cada vez más, como si el periodismo se hubiera redescubierto de repente, atemorizado ante tanto temblor, y se protegiera reencontrándose con sus orígenes».

Per situar la qüestió, cal tenir presents les transformacions que es venen produint en l'espai mediàtic com a conseqüència de la implantació del paradigma digital, agreujada per la crisi immobiliària i financera global desencadenada a partir del 2008, el que en el cas del periodisme escrit va derivar en una crisi del model del paper imprès. Unes circumstàncies que van afectar la qualitat laboral dels informadors, ja que van introduir més precarietat i van congelar, i fins i tot, van retallar substancialment els seus salaris. Val a dir que aquesta situació es va veure accentuada per un increment del nombre de professionals cercant treball a causa de l'augment en les darreres dècades dels centres de formació superior, i es dona la paradoxa que una part molt significativa presenten una capacitació acadèmica per damunt del que era habitual en aquest àmbit professional. Segons Sierra Caballero i López Hildalgo (2016: 924), «la literatura de no ficción tiene lugar como alternativa en un tiempo y contexto marcado por la concentración y degradación de la actividad periodística. A diferencia de la generación anterior, la experimentación del estilo, la innovación temática y las formas de cultivo de las letras tienen lugar en un proceso de transición marcado por la revolución cultural de las nuevas tecnologías, que impugna y favorece procesos de concentración industrial sin precedentes, al tiempo que altera, como casi nunca antes en la historia, las formas de representación, las narrativas y procesos de producción de los bienes simbólicos. Ello está significando, sin duda, una crisis estructural del periodismo, como en general un replanteamiento de los roles y función de los intermediarios culturales, descentrando la función autor y marcando nuevas vías de interlocución cultural con los públicos, una de cuyas formas adoptadas, con relativo éxito, ha sido la sugerida por el nuevo periodismo narrativo».

Des del punt de vista del producte periodístic, aquests canvis, sobretot per la irrupció de les xarxes socials i la millora tècnica dels sistemes de transmissió, han comportat una acceleració en els processos de producció i un escurçament en l'extensió del textos periodístics, just el contrari del que ofereix el format del llibre, sense menystenir l'afany per explorar nous territoris narratius (periodisme a través del còmic, experiències immersives, entre altres). També, hauria reduït, i en alguns casos fet desaparèixer, la capacitat dels mitjans, i per tant dels informadors, de dedicar temps i recursos de manera excepcional al tractament de determinats temes per les exigències dels processos de recerca i producció posterior. De manera específica, el periodisme d'investigació —és notori que tot el periodisme comporta investigació, tot i que hi ha temes que exigeixen majors esforços i recursos— s'hi ha vist perjudicat. En els darrers compassos del segle xx i primers del xxi no eren pocs els mitjans que mantenien equips més o menys estables o dedicats a recerques minucioses i dilatades en el temps, que es publicaven en forma de reportatges o series de reportatges durant dies, i fins i tot al llarg de diversos caps de setmana, cosa que ara, excepte algunes poques excepcions, és pràcticament inexistent. Possiblement, un dels darreres exemples d'aquesta mena d'equips el tenim en el cas, precisament, del setmanari valencià *El Temps* que en va mantenir un de propi entre 1995 i 1998, aproximadament, dirigit pel veterà Xavier Vinader en un moment en què pràcticament només funcionaven els d'*El País* i *El Mundo* a Madrid, i el de *La Vanguardia* a Barcelona.

A partir d'aquesta conjuntura s'hauria produït un desplaçament d'aquests treballs al format del llibre i, posteriorment, també, al pòdcast radiofònic, fenòmens que no es poden dissociar, en detriment del paper i de l'espai digital periodístic. En aquest nou marc de relacions de producció, econòmiques i de treball, molts dels periodistes d'investigació o reporters especialitzats en el *deep reporting* s'han vist obligats, tret de comptades excepcions, a treballar com a autònoms o *freelances*, de manera que el finançament d'aquestes recerques queda exclusivament en les seues mans o bé en les de les editorials interessades a publicar aquests treballs en forma de llibre a compte, ben sovint, dels drets d'autor. Com afirmen Palau-Sampio i Cuartero-Naranjo (2018: 975), «el li-

bro se ha convertido en un refugio y en un aliado natural para el periodismo narrativo, no sólo porque se han cerrado los canales de publicación en prensa o han reducido su espacio a mínimos desvirtuadores, sino porque ofrece las condiciones de tiempo y espacio necesarias. A esta tendencia ha contribuido la aparición, en los últimos años, de nuevos sellos y colecciones que han ayudado a visibilizar y a dar identidad al género».

Antecedents i estat de la qüestió

Per començar, cal fer un parell de consideracions. D'entrada cal avisar que l'objecte d'aquesta recerca són els treballs periodístics en forma de llibre tot i que s'ha d'advertir que, en primera instància, l'espai dels textos periodístics és el mediàtic, inicialment el paper diari i les publicacions periòdiques, —ara també les digitals en casos com el d'*elDiario.es* (que té també una versió en català) o *La Directa*, mitjà que abasta tots els territoris de parla catalana. En el vast horitzó del temps hi hauria les principals capçaleres diàries o setmanals i tot un seguit de referents periòdics, característics del model editorial nord-americà, com *Harper's Magazine*, *The New Yorker*, *Esquire* o *Rolling Stone*. I en l'àmbit llatinoamericà, auspiades per plataformes com la Fundación para el Nuevo Periodismo Iberoamericano, en les darreres dècades han aparegut publicacions, també n'han desaparegut algunes, que han fet del gènere de la crònica periodística una referència ineludible, com *El Malpensante* (1996), *Soho* (1999), *Gatopardo* (2000), *Etiqueta Negra* (2002-2017) o *Anfibia* (2012). També, i en un entorn més pròxim, capçaleres com *FronteraD* (2009), *Jot Down* (2011), *5W* (2015), *Late* (2017), o determinats treballs publicats a la revista valenciana *Verlanga* (2010), entre altres.

D'altra banda, en revisar la producció científica recent sobre la qüestió, el primer que s'hi constata és que no hi ha unanimitat a l'hora de referir-se a aquesta mena de treballs. Dues de les denominacions més usades són la de «periodisme literari» (*Literary journalism*), etiqueta que es prioritza en el periodisme anglosaxó i nord-americà i compta amb una llarga i sòlida tradició, i

la de «periodisme narratiu», que s'empra com una mena de sinònim amb matisos, i que Cuartero (2019: 748), a partir de les aportacions de diversos autors (López Pan 2009: 357; Chillón 2014: 40; Kramer 1995: 21; Sims 1995: 18-19; Hartsock 2000: 3-6) defineix com «un fenómeno periodístico que mezcla periodismo y literatura además de historia, ensayo, sociología y documentación y que sin abandonar su propuesta de informar y contar una historia verídica, lo hace utilizando diversas herramientas de forma que construye una estructura narrativa tan atractiva como la de cualquier texto de ficción, pero siempre sin renunciar a sus principios veraces y a las principales herramientas de investigación periodísticas». Altres denominacions són: Nou Periodisme (Wolfe 1994), Literatura Periodística, Slow Journalism (Greenberg 2012: 381), (Rosique-Cedillo i Barranquero-Carretero 2015: 453) Literary, News writing (Parratt 2003: 96-100) o el Nuevo Nuevo periodismo (Boynton 2015: 9-24), entre d'altres. També es pot abordar la qüestió a partir de la referència literària de la novel·la i les seues hibridacions, com fa Chillón (1999: 185-186): «novela de no ficción (non-fiction novel), novela-testimonio, novela-reportaje, reportaje novelado, roman —vérité, novela documental, romanzo-inchiesta».

Més enllà de la discussió terminològica, sempre rellevant però que no ho és tant en aquest cas, compartim l'argumentació de Chillón quan es decanta per la locució «periodisme literari» davant la de «periodisme narratiu»: «en primer lugar, porque hablar de “periodismo narrativo” es incurrir en craso pleonismo, toda vez que buena parte del periodismo —sea renovador o tradicional, ortodoxo o heterodoxo, creativo o adocenado— no puede ser otra cosa que narrativo, se mire por donde se mire. (...) además, porque alude con mucha mayor propiedad al entronque de las tendencias neoperiodísticas con sus tradicionales raíces. De entrada, porque incluye, allende la estricta narración, otros predios discursivos donde la creación periodística suele medrar, como en de la descripción (...) la conversación (...) o la prosa de ideas incluso. Y ante todo porque, a diferencia de la expresión “periodismo narrativo”, la de “periodismo literario” alude al decisivo hecho de que las obras, autores y medios que designa están animados por una voluntad creativa —ideativa y estilística a un tiempo—» (Chillón 2014: 33-34).

Tot i això, aquesta recerca tracta d'esbrinar les motivacions en l'elecció del format llibre per part d'autores i autors per veure què és allò que aporta davant de l'espai mediàtic i els seus formats discursius, sobretot aquells que se centren en les modalitats de la crònica i el reportatge, deixant per a altres recerques aquells que empren altres gèneres com l'entrevista o el perfil, com també les que poden adquirir un to més assagístic com l'article i la columna.

Com s'ha assenyalat adés, el llibre com a format periodístic no és un fenomen nou d'ara. En el periodisme valencià, entre altres antecedents es poden citar alguns autors com Alardo Prats i els seus reportatges en forma de llibre, com *Tres días con los endemoniados. La España desconocida y tenebrosa* (1929), *Vanguardia y retaguardia en Aragón. La guerra y la revolución en las comarcas aragonesas* (1937) o *El torbellino de Medio Oriente* (1958); també s'hi podria incloure *El País Valenciano* (1962), de Joan Fuster, i *El País Valencià I* (1978, 2025), de Vicent Ventura; *Superstición y fe en España* (1978), *Crónicas de la España negra* (1978) i una part significativa dels reportatges en forma de llibre sobre la ciutat de València, les festes o l'arquitectura de María Ángeles Arazo, il·lustrats fotogràficament una part d'ells per Francesc Jarque; com també alguns dels llibres de Francisco Pérez Puche, o Rita Barberá. *La dama de rojo de la España azul*, (2009), la biografia no autoritzada elaborada per Salvador Barber. Aquesta llista d'autors es podria ampliar notablement si s'hi inclogueren unes altres modalitats discursives cimentades sobre la realitat i l'actualitat, dos dels aspectes troncats del periodisme, com els llibres de viatges, les memòries, els dietaris i els reculls d'articles i columnes. Textos d'una gran diversitat temàtica i estilística que en el cas d'un gran nombre d'autors han optat pel valencià. Ens referim a noms com Joan Fuster, Joan F. Mira, Manel Alonso, Joan Garí, Rafael Gomar, Antoni Gómez, Antoni Martí Monterde, Toni Mollà, Abelardo Muñoz, Emili Piera, Lourdes Toledo o Rafa Xambó, entre moltíssims altres. En castellà, caldria assenyalar noms com Rafael Chirbes, Alfons Cervera o Manuel Vicent, escriptors que també han conreat el periodisme. L'inventari podria ser molt més extens encara si s'amplia el camp als textos que partint de la realitat recorren a determinats recursos de la ficció. Aquests serien els casos de *Vertigen* (2014) d'Esperança Camps i Empar Marco i *El peón* (2023), de Paco Cerdà, entre molts altres títols.

Sí que és cert que, entre nosaltres, el llibre com a format periodístic no ha tingut tradicionalment la presència, ni ha despertat l'interès, que ho ha fet en altres latituds, com ha estat el cas en el món anglosaxó i en el llatinoamericà. En l'àmbit dels mitjans, i més en concret en el de la premsa escrita, el reflux de la crisi del 2008 també va arribar al món editorial, probablement esperonat per l'increment de projectes i treballs finalitzats, obra de periodistes que exploraven nous territoris laborals i narratius. Editorials clàssiques com Planeta, Random House, Grijalbo, Mondadori, Debate, Anagrama i Alfaguara acolliren alguns d'aquests projectes en els seus catàlegs de no-ficció, i fins i tot crearen noves col·leccions, on hi han donat cabuda. Tanmateix, també han aparegut editorials especialitzades en llibres de no-ficció, tant de caràcter periodístic com assagístic. El 2011 nasqué Libros del K.O i el 2012 ho feia eCícero que, malgrat tancar el 2015, es va presentar com una proposta d'aquesta mena de treballs centrada, exclusivament, en llibres electrònics. A hores d'ara, les grans editorials comercials, públiques i universitàries tenen col·leccions dedicades a la no ficció i, en particular, a la publicació de treballs periodístics. El que resulta més significatiu és que les editorials més menudes també hi han incorporat aquest tipus de títols i, fins i tot, han creat col·leccions específiques dedicades a aquesta modalitat de treballs tant per a autors més consagrats com per a joves emergents. En l'àmbit valencià, cal citar editorials com Bromera, Sembra, Vincle, la Institució Alfons el Magnànim, Barlin Libros, la Companyia Austrohongaresa de Vapors o Sargantana; a més d'altres de Madrid i Barcelona on han editat els seus treballs autors i autors valencians, com Lectio, Akal, RBA, La Esfera de los Libros, Libros del K.O., Editorial UOC, o d'algunes especialitzades en l'autoedició com Círculo Rojo.

La producció de treballs en forma de llibre d'autors i autors valencians ha crescut en les dues últimes dècades. Un dels principals camps temàtics que més projectes ha generat té a veure amb la gestió política dels diferents governs del Partit Popular a la Comunitat Valenciana, el que abasta el període que va del 1995 al 2015. Al capdavant, si atenem la xifra de treballs, la corrupció institucional i, de manera particular, la gestió d'alguns dels seus dirigents. Entre altres, estan els treballs de Sergi Castillo *Tierra de saqueo. La trama valenciana*

de Gürtel (2013) i *Yonquis del dinero. Las diez grandes historias de la corrupción valenciana* (2016); i els de Francesc Arabí *Ciudadano Zaplana: la construcción de un régimen corrupto* (2019) i *Los tentáculos del truhan. La caída de Zaplana y la corrupción más allá del PP* (2022) o *La ciudad de la euforia: una hipótesis de la mafia*, de Rodrigo Terrasa (2021).

Uns altres treballs relacionats amb la gestió política dels governs del PP-CV són *L'aigua de tots*, d'Alex Milian i Emili Piera (2005); la investigació periodística sobre la gestió de l'«accident» en la línia 1 de Metrovalencia de Laura Ballester titulada *Lluitant contra l'oblit* (2014); *La batalla per la sanitat valenciana* (2019) i *Operació AVL. El pacte lingüístic dels valencians* (2021), tots dos de Sergi Castillo; *El negoci de les aules* (2023), de Moisés Pérez, i *La madriguera. La trama de Cooperación del caso Blasco* (2023), de Sergi Tarín. En un entorn temàtic semblant, però situada en l'escenari de la política local i amb diversos protagonistes, està *El zorro en el gallinero* (2025) de Pere Valenciano, on denuncia una complexa xarxa de corrupció amb ramificacions en diverses comarques encapçalada durant tres dècades pel secretari de l'Ajuntament de Canet d'en Berenguer, José Antonio Sancho Sempere.

Relacionats amb alguns dels fenòmens socials que han ocupat l'agenda de l'actualitat al llarg de les darreres dècades hi ha treballs com *En èxtasi* (2004), de Joan M. Oleaque sobre la ruta valenciana de les discoteques de música electrònica que esdevingué un fenomen al llarg dels 80 i primers anys del nou segle. En aquesta estela estaria *La batalla de l'Horta* (2016) d'Enric Llopis, un relat de mobilització per a la defensa de l'Horta periurbana de València protagonitzada per veïns i associacions durant dècades per a defensar un territori i una forma de vida; *Insubmissio!. Quan joves desarmats van derrotar un exèrcit* (2019), de Joan Canela, que recull uns fets a penes recordats com va ser la campanya coordinada el 1989 que protagonitzaren 57 insubmissos al servei militar obligatori, als quals en van seguir molts més, el que va impulsar l'objecció de consciència i va derivar en la Prestació Social Substitutòria que va posar fi a la mili obligatòria; o el fenomen de la despo-blació del medi rural que aborda Paco Cerdà en *Los últimos. Voces de la Laponia española* (2023).

Un altre àmbit temàtic significatiu és el dels casos policials encara oberts o amb elements pendents d'aclarir, com també el recorregut judicial de determinats temes. Una referència primordial entre nosaltres va ser el llibre de Joan M. Oleaque *Des de la tenebra: un descens al cas Alcàsser* (2002) i, més endavant, el llibre sobre el desaparegut Antonio Anglés de Genar Martí i Jorge Saucedo *El fugitiu* (2018). En aquest camp s'ha d'incloure la recerca periodística de Raúl Riebenbauer que porta per títol *El silencio de Georg: la verdadera historia de Heinz Chez ejecutado el mismo día que Salvador Puig Antich* (2005), que es la història d'un doble silenci, el de l'ajusticiat, condemnat per l'assassinat d'un guàrdia civil, que el règim va utilitzar per a intentar despolititzar l'execució de Puig Antich, i l'oblit col·lectiu. També la de Francesc Bayarri *Matar Joan Fuster (i altres històries)* (2018) en què tracta la deficient investigació policial i judicial de l'atemptat contra Joan Fuster el 1981, entre altres temes. També del 2018 es *Simplemente es profesionalidad. Historia de la Brigada Político y Social de Valencia* (2018) de Lucas Marco, una investigació periodística amb documentació inèdita sobre la policia política del franquisme i el seus mètodes per a perseguir l'oposició al règim. D'aquest mateix autor és d'*Autopsia d'un país* (2022), l'eix temàtic del qual és la repressió durant el franquisme i la memòria històrica, un llibre on es compilen diverses cròniques publicades a l'edició valenciana d'*el-Diario.es*. *Operació Apolo. El segrest de Luis Suñer a mans d'ETA-pm* (2025), de Sergi Moyano, és la crònica amb nous detalls inèdits del segrest durant tres mesos de l'empresari d'Alzira Luis Suñer a partir del testimoni d'un dels segrestadors. D'altra banda, Vicent García Devís és autor d'*Akiva. Fugint dels llops* (2026), el relat de la trajectòria de la família formada per Akiva Bacharach i Franzisca Kleinhaus i els seus dos fills que fugiren d'Alemanya el 1935 amb l'ascens del nazisme, que ho deixaren tot per a recalar a València. Amb anterioritat havia publicat *El Sàhara. La terra promesa* (2023) i, amb Pau Pérez Duto, *El triangle de les màquines. Obrers i patrons a Vinalesa, Foios i Meliana* (2023), un treball a cavall entre la recerca històrica i la periodística.

La música en valencià, una de les manifestacions culturals més reeixides al país durant els darrers anys en un context accelerat de substitució lingüística, també han merescut l'atenció des d'una perspectiva sovint periodística en forma

de llibre. És el cas de *La història de Zoo a través de les seues cançons* (2025), de Josep Vicent Frechina, o de *Del sud: el País Valencià a ritme dels Obrint Pas* (2007) d'Antoni Rubio i Héctor Sanjuan. Val a dir que Rubio també és autor de un llibre d'anàlisi polític des del periodisme, *Valencianisme líquid* (2022).

Per la seua trajectòria professional, desenvolupada des de 2006 a Washington (EUA), amb dos parèntesis a Orient Pròxim (2013-2014) i Madrid (2014-2018), els llibres de David Alandete tenen una perspectiva global, sense perdre de vista les connexions amb l'actualitat espanyola. Alandete és autor de *Fake news: la nueva arma de destrucción masiva* (2019), *La trama rusa* (2024) i *Objetivo venganza* (2026), on analitza el retorn de Trump a la Casa Blanca el gener de 2025. Fruit dels huit anys a Amèrica Llatina com a corresponsal, de Majo Siscar Banyuls és *Tremendas. Luchadoras latinoamericanas* (2019), una compilació de deu reportatges centrats en els testimonis de deu dones anònimes que desafien els respectius *status quo* de les seues cultures, del qual també hi ha edició en català. Per la seua banda, Josep Lluís Micó, que ha compaginat la producció de llibres acadèmics amb altres de relats periodístics, és autor de *Química orgànica. Dos relats periodístics sobre l'excès, la mentida i la mort* (2019), *Titulars i reserves. Cròniques entre la derrota i la remuntada* (2021) i *La profunditat de les butxaques* (2023). Tres treballs on aborda tant fragments de la realitat valenciana com històries situades a milers de quilòmetres de casa nostra.

També s'hi ha de fer menció als llibres apareguts arran de la commoció provocada per dana del 29 d'octubre del 2024 i el seus efectes devastadors en les vides de milers de valencians però també en la desconfiança ciutadana en la política, entre altres aspectes. De la dotzena de volums apareguts al llarg de 2025, una part significativa responen a les característiques dels treballs abordats en aquesta recerca. Entre altres, *Els morts de Mazón*, d'Esperança Camps; *20:11. Reconstrucció judicial al minut de la DANA*, de Lucas Marco; *29-0. Les hores del caos*, de Sergi Pitarch; *Les cicatrius de València*, de Víctor Maceda; *Làgrimes de barro*, de Carmen Amoraga i Maxi Iglesias; *Memòria del fang*, de Pau Alabajos, Ricard Chulià i Rose Hurtado, a més d'altres propostes construïdes amb altres gèneres discursius com l'assaig o la reflexió col·lectiva.

Per últim, aquest fenomen editorial no es pot dissociar de la llarga tradició de treballs en forma de llibre fruit de la simbiosi entre periodisme i literatura, amb autors com D. Defoe, E. Hemingway, I. Ehrenburg, G. Orwell, J. Hersey, R. Kapuscinski, G. Wallraff, O. Fallaci, G. García Márquez, T. Wolfe, G. Talese, N. Mailer, M. Caparrós, S. Alexiévitz, F. Umbral, M. Vicent, M. Roig, M. Vázquez Montalbán o E. Carrère, per citar-ne algunes i alguns. I continuadors d'aquesta tradició, molts i moltes d'elles coetànies dels i les autors valencians al·ludits, noms com els de J. Cercas, J. J. Millàs, A. Espada, L. Guerriero, X. Aldekoa, N. Carretero, J. Bacardit o M. Navarro, entre una extensa nòmina.

Objecte, objectius i metodologia

L'objecte d'aquesta recerca és la producció periodística en forma de llibre, i de manera més específica els treballs que adopten les modalitats discursives del periodisme en aquest format. Amb la finalitat d'acotar-la temporalment s'ha delimitat les referències que conformen el corpus de títols als darrers vint-i-cinc anys i pel que fa a l'àmbit geogràfic s'ha delimitat a autors i autors i responsables editorials valencians.

En aquest treball es parteix del supòsit, a tall d'hipòtesi, que les transformacions a què ha estat sotmès el periodisme arran de la crisi del model provocada pels efectes de la implantació del paradigma digital, com també altres aspectes com ara les dificultats a què s'enfronten els periodistes per a explotar determinats cabals documentals i la rellevància de determinats temes en els seus propis mitjans, a més de l'interès de moltes editorials pel camp de la no-ficció i, en particular, pel relat periodístic en forma de llibre, a més d'altres consideracions com les característiques d'aquest tipus de prosa i el seu atractiu lector, l'actualitat com a reclam o el prestigi del format llibre per als autors, estarien darrere de la publicació cada cop més freqüent d'aquest tipus de treballs. Si no haguera sigut així, possiblement l'interès per aquests tipus de publicacions de les editorials valencianes, amb totes les seues particularitats i limitacions, hauria sigut menor.

En aquest text s'aborda el fenomen de la producció i l'edició de textos periodístics mitjançant el format del llibre en el primer quart d'aquest segle al nostre territori o per autors i autores ací afincats. De manera específica, es volen esbrinar les següents qüestions:

- a) Quines són les principals motivacions d'autors/es i editors/es per a recórrer al llibre per a publicar periodisme.
- b) De qui parteix la iniciativa dels projectes.
- c) Què motiva l'elecció temàtica.
- d) Què condiciona la modalitat discursiva del projecte.
- e) De què depén l'elecció de la llengua.

Per a portar endavant aquesta recerca, i des d'una perspectiva metodològica, s'ha optat en primer terme per la recerca bibliogràfica, mitjançant bases hemerogràfiques i webs especialitzades i d'editorials, amb l'objecte d'elaborar una relació dels treballs publicats en un període temporal que hem acotat en els darrers vint-i-cinc anys amb la finalitat de copsar en primer terme les dimensions i característiques d'aquest corpus, tot i que no s'ha pretés en cap moment elaborar una relació exhaustiva, sobretot per les dificultats d'emmarcar molts dels treballs en les diverses modalitats discursives que conflueixen en el vast territori de tot allò que no és ficció. El propòsit central ha estat el d'esbrinar, des d'una perspectiva exclusivament qualitativa, quines són les característiques, les referències temàtiques i els gèneres periodístics emprats, a més d'altres trets relacionats amb els condicionats de l'edició dels volums. Amb l'objecte de contrastar els resultats d'aquesta primera aproximació s'ha recorregut, per a copsar l'opinió d'autores i autors i responsables editorials, a l'entrevista mitjançant un qüestionari estructurat. Atenent els dos àmbits d'intervenció, l'escriptura i l'edició, s'ha elaborat un qüestionari específic tant per a periodistes com per a responsables editorials. La selecció d'autores i autors s'ha fet atenent, en primer lloc, a l'interès i rellevància de les seues propostes, com també s'hi ha tingut en compte, la representativitat generacional i de gènere, o el fet de tractar-se d'autores i autors amb més d'un treball editat. A partir d'ací, s'ha convidat a participar els següents periodistes:

Periodistes

Francesc Arabí. <i>Ciudadano Zaplana</i> (2019), <i>Los tentáculos del truhán</i> (2022).
Laura Ballester. <i>Lluitant contra l'oblit</i> (2014), <i>Luchando contra el olvido</i> (2016).
Francesc Bayarri, <i>Cita a Sarajevo</i> (2006), <i>Matar Joan Fuster (i altres històries)</i> (2021), <i>Cròniques austrohongareses</i> (2025).
Esperança Camps. <i>Els morts de Mazón</i> (2025).
Sergi Castillo. <i>Tierra de saqueo. La trama valenciana de Gürtel</i> (2013), <i>Yonquis del dinero. Las diez grandes historias de la corrupción valenciana</i> (2016), <i>La batalla per la sanitat valenciana</i> (2019), <i>Operació AVL. El pacte lingüístic dels valencians</i> (2021).
Lucas Marco. <i>Simplemente es profesionalidad. Historia de la Brigada Político y Social de Valencia</i> (2018). <i>Autòpsia d'un país</i> (2022), <i>Reconstrucció judicial al minut de la DANA</i> (2025).
Joan M. Oleaque. <i>Des de la tenebra: un descens al cas d'Alcàsser</i> (1995), <i>Desde las tinieblas: un descenso al caso Alcáser</i> (2002), <i>En èxtasi</i> (2004).

Pel que fa als responsables editorials, s'ha optat per aquelles editorials valencianes representatives de l'edició d'aquest tipus de llibres, tot i ser conscients que hi ha treballs editats en editorials foranes, tant de Madrid com de Barcelona, el que està condicionat per les relacions entre autors i autors i editorials, la llengua del mecanoscrit, les característiques del tema i el públic a qui s'adreça el treball, entre altres aspectes. Tot i això, hem optat majoritàriament pels següents responsables editorials valencians. En el cas de la Institució Alfons el Magnànim, per indicació de l'editorial s'ha convidat el director de la col·lecció «Papers de premsa» Emili Piera.

Responsables editorials

Manolo Gil. Vincle editorial
Joan Carles Gurbés. Ara llibres
Susanna Lliberós. Edicions Bromera
Vicent Partal. VilaWeb Llibres
Emili Piera. Alfons el Magnànim Edicions
Alberto Haller. Barlin Libros

Qüestionari periodistes

D'acord amb els objectius de la recerca, les qüestions traslladades a les i els periodistes se centren en els següents aspectes: autoria del projecte, motivacions de l'elecció del format, llengua, tipologia discursiva, elecció temàtica i interès del públic més jove.

En el teu cas, el projecte/s de llibres periodístics del/s qual/s eres autor/a és/són fruit d'una iniciativa pròpia o d'un encàrrec?
Què aporta al teu parer el format llibre davant els formats periodístics clàssics
La decisió sobre la llengua del/s treball/s és voluntària o imposada per motius editorials o altres?
Reportatge llarg, crònica, investigació periodística... què diries que és/són el/s teu/s llibre/s?
Quins temes d'actualitat creus que caldria abordar des d'aquest gènere?
Quina funció pot tenir el text de no-ficció en un context com l'actual de desinformació i nivells de lectura de relats mediàtics molt baixos especialment entre els més joves?

Questionari editorials

Les qüestions traslladades als responsables editorials se centren en els següents aspectes: motivació editorial pel gènere, origen de la proposta temàtica, motivacions dels autors pel format, elecció de la llengua i viabilitat econòmica i temàtica.

Què motiva la vostra editorial a publicar aquest tipus de llibres (periodisme narratiu, investigació periodística...)?
Aquest tipus de llibres són només negoci o responen també a una certa estratègia de promoció i prestigi editorial?
En quin percentatge es tracta de propostes dels autors/es o iniciatives de l'editorial?
Quines característiques remarcaries del periodisme de no-ficció dels autors valencians que publiquen?
Per què creus que els autors opten pel format llibre ?
Quines possibilitats des d'un punt de vista de mercat té el gènere tant pel que fa a textos en català com en castellà?
Quin tipus de temes publicaries que s'emmarquen en aquest gènere?

Resultats

Sobre les motivacions dels i les periodistes per a recórrer al llibre per a publicar les seues recerques, la majoria dels entrevistats coincideixen que aquest format els ha permès aprofundir en temes que havien treballat prèviament a les redaccions com a part de les respectives rutines informatives. Així mateix, el llibre els ha alliberat de les constrictes regles de l'estil del periodisme estricament informatiu i els ha permès l'ús d'un llenguatge que s'acosta al de la literatura i sense haver de perdre, però, el rigor en termes de veracitat que exigeix la pràctica de l'ofici. Tot plegat, se segueix el model de periodisme

literari, narratiu o de no-ficció. Un periodisme, val a dir, que se serveix de les eines i de les estratègies de la literatura però que de cap manera traeix la veritat. Aquesta voluntat d'aprofundiment en temps d'una enorme «infoxicació» (F. Arabí) sembla fonamental tot i l'aparent desinterès, en general, per temes com el de la corrupció, els quals només preocupen a la societat quan aquesta es veu afectada per les seues conseqüències. Per la seua banda, S. Castillo recorda, d'una banda, els efectes de la crisi econòmica i del periodisme en la professió i, de l'altra, les dificultats per al lector de premsa de digerir el que estava passant davant la caiguda d'un espectacular escenari de cartró-pedra que ens havien dibuixat des de l'administració autonòmica durant la darrera dècada: «tant els periodistes com els lectos estàvem sobrepassats per l'excés d'informació i la manca d'una espai on pair-la i analitzar-la amb calma».

El format de llibre, a més, ha permès en molts casos saltar-se les barreres imposades pels mateixos mitjans que ben sovint es veuen condicionats per les inèrcies polítiques i les seues servituds. En aquest sentit, cal recordar el control del president Eduard Zaplana i del seu partit de l'ecosistema informatiu valencià fins i tot en el cas de Prisa. Un control que dificultava des dels diaris valencians exportar a Madrid i a l'univers mediàtic espanyol els casos de corrupció protagonitzats pel PP valencià durant dues dècades, considerat segons moltes informacions com la font de finançament irregular més important de la formació conservadora.

L'ús d'un llenguatge proper a la literatura vincula el periodisme literari o narratiu fet al País Valencià al model de revistes de referència en aquest àmbit. Un periodisme que podria formar part de les lectures obligatòries en el sistema educatiu com alternativa a les xarxes socials com a única font informativa. (J. Oleaque). El llibre posa a l'abast del lector una aproximació «reposada» al tema que s'hi aborda i, també, una visió més àmplia i reflexiva amb una major qualitat lingüística en un moment en què els diaris, afectats per la precarietat i les rutines de l'actualització digital, han descurat aquest aspecte. En aquest sentit, només cal recordar com fa a penes unes dècades els diaris servien per a fixar models de referència lingüística.

D'altra banda, permet la construcció d'una certa memòria històrica i això malgrat els baixos índexs de lectura i els tiratges limitats enfront dels continguts digitals allotjats en la immensitat de la xarxa (L. Marco). Certament, i a diferència de la informació difosa a les xarxes susceptible de «perdre's» o de no poder ser consultada a mitjà termini de forma ordenada i sistemàtica, el llibre ofereix avantatges evidents. La lectura en aquest format facilita, a més, al periodista una redacció fruit de la reflexió, una millor contextualització dels fets que hi aborda i una major aportació d'informació sobre el tema que treballa. Això no obstant, la imposició de la lectura ràpida com a conseqüència de la influència de les xarxes socials recomana pensar en formats editorials adaptats a aquesta realitat, és a dir, llibres amb capítols més curts, amb més infografies i imatges com una mena de píndoles informatives de lectura curta (L. Ballester).

Hi ha una gran coincidència entre els punts de vista dels responsables editorials i els periodistes sobre els avantatges del periodisme en format de llibre. Segons els primers, hi ha un sector del mercat que busca en allò que llig un major grau d'anàlisi i també que el text tinga una certa voluntat estètica enfront del model de l'*instant book* que ja satisfan els mitjans digitals (J. C. Gurbés). A més, el periodisme literari o narratiu ha de formar part dels catàlegs editorials atès que no se l'ha de considerar un gènere literari més, tal com passa de fet en literatures tan properes a la nostra com és el cas de la francesa (M. Gil). Fins i tot, hi ha casos en què el gènere és la raó de ser de l'editorial mateixa que busca amb aquest tipus de llibre explicar la realitat des de diferents òptiques interpretatives en què la del periodisme és la més punyent (A. Haller), com també la voluntat de no estar al marge de les preocupacions de la societat (S. Lliberós). També hi ha mitjans que es doten de la seua pròpia editorial encara que en el cas valencià es tracte d'una excepció. El llibre, entès com una referència més duradora en el temps que no pas la de la informació digital, representa un complement més per a un lector que ja ha pogut informar-se a través de diferents llenguatges. Com en el cas, d'alguns mitjans europeus, el llibre s'incorpora a l'oferta informativa amb una voluntat d'aprofundir i aprofitar el treball dels periodistes sobre aquells temes de l'actualitat més punyents (V. Partal). I, al

capdavall, com assenyala E. Piera, el llibre continua sent en molts sentits un objecte preciós siga pel contingut o pel continent o per les dues coses.

A propòsit de la iniciativa d'aquests tipus de projectes, a partir de les respostes de periodistes i responsables editorials podem dir que majoritàriament ho és dels autors, tot i que en alguns casos, com el de Barlin Libros, és l'editorial qui sol encarregar aquest tipus d'obres. Al respecte, Francesc Arabí assegura que en el cas dels seus dos llibres es tracta d'iniciatives pròpies: «En l'exercici del periodisme diari arribe a determinats punts des dels quals albire portes i sospites sobre l'abast que poden tindre les trames sobre les quals havia estat treballant durant anys. I és fora del diari quan trobe el moment, els ritmes i les possibilitats de capbussar-me en eixos territoris». Referint-se a allò que representa el seguiment diari que fan els periodistes de determinats temes per als seus projectes, afirma E. Piera que «una compilació de notícies és un humus per a afavorir un objectiu més ambiciós, fertilitzant». *Cita a Sarajevo* va ser una iniciativa pròpia de l'autor, Francesc Bayarri. En paral·lel, va elaborar un documental en la productora de Joan Dolç. *Historias de la Brigada Político Social de Valencia* de Lucas Marco apareix publicat gràcies a la beca Josep Torrent de Periodisme d'Investigació que atorga la Unió de Periodistes Valencians. Val a dir que és la huitena vegada que es convoca aquest ajut l'objecte del qual es promou treballs de periodisme d'investigació que després es publiquen en format de llibre. Pel que fa a *Autopsia d'un país* és un recull de reportatges ja publicats que edita Sembra Llibres. La mateixa editorial va proposar a Marco escriure un llibre sobre la DANA. En el cas de Sergi Castillo tots els seus llibres publicats fins ara han estat iniciativa pròpia, mentre que el llibre de Laura Ballester, *Lluitant contra l'oblit*, va ser un encàrrec de l'aleshores editor de Sembra Llibres, Joan Carles Gorbés.

Tot i que són els autors els qui majoritàriament solen tenir la iniciativa sobre els seus textos, en alguns casos com en el de Bromera, Vincle o Barlin, l'editor també juga cada cop més un paper important. M. Gil considera que triar és una funció inherent a l'editor mateix. A. Haller admet que llevat d'excepcions la tria sempre la fa l'editorial. També és, per a algunes editorials, una manera de diferenciar-se en un mercat que en l'actualitat està un poc saturat,

sobretot de llibres de ficció, al temps que dota el catàleg d'una major diversitat amb un valor afegit (S. Lliberós). V. Partal sol decidir amb el seus redactors, però en alguns casos aposta per encarregar un llibre sobre un tema que *a priori* sap que no serà comercial. Es tracta de llibres que considera fonamentals incloure en el catàleg amb la voluntat de complir amb una de les funcions dels mitjans com és la de contribuir a la formació d'una consciència crítica.

En relació a la procedència dels temes, a la iniciativa de convertir en llibre determinades peces informatives, val a dir que, majoritàriament, les respostes assenyalen que aquesta parteix dels autors, ja que són ells qui estan en contacte amb els fets pel seu treball, tot i que en alguns casos és l'editorial qui els detecta i els estimula o suggereix. El periodista sol trobar-se en el desenvolupament d'un tema en un atzucac. Els ritmes i les rutines de les redaccions no permeten, això no obstant, indagar més enllà d'allò del que és estrictament l'actualitat. És d'ací que sorgeix la necessitat d'un treball amb una major dedicació. En alguns casos, són les beques i els ajuts els que permeten al periodista dedicar una part del seu temps a una investigació que posteriorment es veurà plasmada en un producte de qualitat com pot ser-ho un llibre. És important assenyalar ací que en el cas que ens ocupa la beca Josep Torrent de Periodisme d'Investigació que atorga la Unió de Periodistes Valencians ha permès la publicació de treballs que no haurien vist la llum com el ja esmentat *Historias de la Brigada Político Social de Valencia* de Lucas Marco o *Operació Apolo* de Sergi Moyano. En altres casos és l'editorial, com hem dit, la que proposa la recerca i publicació d'un llibre per raons d'oportunitat comercial.

L'editor sempre jugarà, però, un paper determinant. De vegades, perquè en fa la tria. Aquesta no deixa de formar part de l'ofici de l'editor (M. Gil/A. Haller). D'altres, perquè l'editor vol comptar en el seu catàleg editorial amb obres que considera fonamentals. Llibres que, en aquest cas, ben sovint no obeeixen a un criteri comercial. «Prestigi i oportunitat han mantingut una mena de còpula afavorida pels espais de penombra, que es on entren millor el periodisme narratiu o documentari» (E. Piera).

Pel que fa als gèneres discursius emprats pels autors i autores consultats, seria allò que em podríem anomenar reportatge literari o narratiu l'opció que

més s'adiu amb els objectius tant d'editors com d'autors a l'hora d'oferir als lectors un text amb els trets de la profunditat analítica i la qualitat literària que sol caracteritzar aquest tipus de treballs. En un dels casos, F. Bayarri assenyala que *Cita a Sarajevo*, conté, a més de la recerca periodística clàssica i una ambició narrativa més pròpia d'una novel·la, una part assagística clau: «És el vessant que analitza els límits de la realitat periodística, la veritat i la mentida, la capacitat del periodista per a influir en l'opinió del lector, el punt de desigualtat —en favor del periodista— entre qui escriu i els protagonistes de les notícies que donen les seues versions». Amb tot i això, sempre resulta difícil establir terminològicament quin és el gènere. Hi ha qui l'anomena crònica negra en la mesura en què considera important la descripció d'atmosferes igual que faria un qualsevol escriptor d'obres de ficció (F. Arabí). Sovint ens trobem gèneres híbrids entre la crònica —perquè l'autor és present en els fets— i el reportatge pel que suposa de treball investigatiu. (L. Ballester).

Com vulga que siga, qualsevol tema d'interès públic és susceptible d'abordar-se des de la perspectiva del periodisme en forma de llibre d'acord amb Susan Orlean de *The New York Times* (L. Marco). Alguns àmbits tenen, però, un major potencial com és el judicial o el de successos amb exemples molt reeixits com el de la periodista Pascale-Robert Diard o l'escriptor Emmanuel Carrère. El problema rau que el periodisme literari, o literatura de no-ficció, pot tenir el risc de convertir-se en un espai gourmet en termes de consum més encara en un context de baixos índexs de lectura i de «reconfiguració antropològica de l'atenció» centrada en les pantalles dels mòbils i les xarxes socials (L. Marco). Aquesta circumstància obligaria a replantejar —com hem vist abans— els formats editorials i oferir llibres de no-ficció més curts i que s'hi donen exemples molt coneguts com el de Leila Guerriero que no semblen anar per aquest camí. Hi ha encara el problema que els seus llibres, entesos també com a cròniques periodístiques de gran format, requereixen de temps i de recursos, dues condicions que no sembla que les empreses estiguen disposades a facilitar als seus autors o potencials autors. D'ací que amb tota probabilitat —manca de perspectiva o d'interès comercial a banda— que a hores d'ara no abunden editorials vinculades als diaris concebudes per a publicar obres dels seus propis periodistes.

Una excepció la tornem a trobar en Vilaweb. El seu editor considera que és el temps del «nom» del periodista i que el llibre és la millor manera de singularitzar-lo. A més, hi ha també —recorda— l'impacte social que pot veure's augmentat per la possibilitat del llibre de ser presentat comunitàriament. L'exemple el tindriem en *Les morts de Mazón*, d'Esperança Camps, que «s'ha convertit en el llibre de les víctimes» (V. Partal). Fet i fet, els llibres acaben repercutint en el prestigi del mitjà.

Finalment, pel que fa a la llengua d'escriptura d'aquest tipus de llibres, en la majoria dels casos l'elecció obeeix a un tema d'oportunitat, llevat que l'editorial no permeta la tria d'acord amb el seu propi model de negoci. A tot això, no cal dir que l'índex de lectura en valencià continua estant molt per dessota del de castellà.

Per a la majoria dels periodistes entrevistats el valencià ha estat, per voluntat pròpia, la primera opció. De vegades, però, el possible endarreriment de la publicació d'un text concebut inicialment en valencià, a causa de les característiques de la mateixa indústria editorial, ha fet que l'autor avançara el text en castellà per por de perdre l'exclusiva informativa d'uns temes judicialitzats que en qualsevol moment podien eixir a la llum pública (F. Arabí). Per a d'altres, el castellà és la seua llengua materna i els llibres que ha publicat en valencià són resultat d'una traducció (L. Marco). També la tria del valencià o del castellà ha estat una decisió pròpia en el cas de Sergi Castillo. Amb el primer, *Tierra de saqueo*, valora el fet que va ser tan important el llibre en si com la difusió pública que se'n va fer a través d'actes de diferents formats arreu del País Valencià. Val a dir que els responsables editorials entrevistats estan al capdavant de projectes que bé usen el valencià com a llengua exclusiva o bé el castellà, en funció de les estratègies comercials de l'editorial.

Reflexions finals

En el marc del context descrit en el aquest text i a partir de les aportacions de periodistes i responsables editorials, s'ha pogut constatar que el llibre com a

format periodístic interessa per la capacitat d'aprofundir en els temes, alliberar-se de la cotilla de l'estil estrictament informatiu i emprar un llenguatge i uns recursos narratius més propis de l'extens camp de la literatura. També permet saltar-se les barreres imposades pels propis mitjans, amb freqüència condicionats per les inèrcies polítiques i les seues servituds. D'altra banda, autors i lectors, sobrepassats en determinats temes per l'excés d'informació o la manca d'espai on pair-la i analitzar-la, troben en el llibre una aproximació reposada al tema i una visió més àmplia i reflexiva. A més, el llibre ajuda a fixar el coneixement sobre determinats temes, tot permetent la reconstrucció d'una certa memòria històrica, cosa que no és possible fer de manera ordenada i sistemàtica amb altres fluxos d'informació, com la que circula per l'espai de les xarxes. Pel que fa a editors i editores, aquesta mena de treballs els permet no estar al marge dels assumptes que interessin la societat.

La iniciativa d'aquests projectes sol partir majoritàriament dels autors, tot i que hi ha editorials que porten l'interès per aquests tipus de treballs en la gènesi del seu projecte empresarial. Altres han incorporat amb naturalitat aquestes temàtiques en les seues col·leccions, també com un contrapunt a una certa saturació del mercat de llibres de ficció. Al respecte, hi ha coincidència a assenyalar la rellevància d'iniciatives com la beca Josep Torrent de Periodisme d'Investigació que atorga la Unió de Periodistes Valencians per a impulsar aquesta mena de treballs. Una cosa semblan ocorre amb la proposta temàtica dels treballs realitzats, suggerida en alguns casos per les editorials, però que sol partir de la iniciativa dels autors majoritàriament.

Pel que fa a les tipologies discursives emprades pels autors i autores consultats, predominen el reportatge i la crònica amb les especificitats que podem trobar dins dels gèneres periodístics, com seria el cas de la crònica judicial o de successos, a més dels fruits de les hibridacions, que és un dels trets característics dels gèneres expressius. D'ací que hi haja treballs que incorporen altres tipus de registres, com ara l'assaig.

En relació a la llengua d'escriptura d'aquests tipus de treballs, l'opció majoritària per part d'autores i autors és el valencià. Després hi ha les estratègies comercials de les editorials. En aquesta confluència d'interessos, s'han de

tenir en compte després els condicionats d'oportunitat per publicar una recerca com abans millor i sense perdre l'exclusiva informativa, el que en ocasions condiciona el treball final. Hi ha autors que opten per una llengua determinada per raons de competència, i deixen en mans de l'editorial la traducció definitiva. Com també trobem casos en què els llibres es tradueixen, tant al castellà quan apareixen primer en valencià, com a l'inrevés.

Per últim, en el marc de la cultura lectora que imposen les xarxes socials, s'ha incidit en plantejar formats que s'adapten a aquesta realitat: llibres amb capítols més breus i l'ús de gràfics, infografies, i tota mena d'imatges acompanyats de textos curts, entre altres aspectes.

Bibliografia

- ACOSTA MONTORO, J. (1973): *Periodismo y Literatura*, Madrid, Ediciones Guadarrama.
- BELDA, F. (2025): «¿La prensa? Bien, gracias», *Las Provincias*, 4/12/2025.
- BERNAL, S. i CHILLÓN, Ll. A. (1985): *Periodismo informativo de creación*, Barcelona, Mitre.
- BOYNTON, R. S. (2015): *El nuevo periodismo. Conversaciones sobre el oficio con los mejores escritores estadounidenses de no ficción*, Barcelona, Periodismo Activo 6.
- CIVERA, J. (2025): «Hablemos de periodismo», *Las Provincias*, 12/12/2025.
- CUARTERO NARANJO, A. (2019): «Un periodismo a otra velocidad: el libro como formato periodístico en la nueva generación de periodistas narrativos españoles», *Estudios sobre el Mensaje Periodístico*, 25 (2), 747-766.
- CHILLÓN, A. (1999): *Literatura y Periodismo: una tradición de relaciones promiscuas*. Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona.
- (2014): *La palabra facticia. Literatura, periodismo y comunicación*. Barcelona, Aldea Global. <https://doi.org/10.7203/puv-alg28-9460-1>
- GORNITZKY, C.; DEMAESTRI, V. i BADENES, D. (2019): «Editoriales independientes y autogestivas: la emergencia del periodismo narrativo en la construcción del catálogo», XXIº Congreso de la Red de Carreras de Comunicación Social y Periodismo. Escuela de Ciencias de la Comunicación, Facultad de Humanidades (UNSa), Salta, 2019. <https://www.aacademica.org/21redcom/357>
- GREENBERG, S. (2012): «Slow Journalism in the Digital Fast Lane». En Keeble, R. L. & Tulloch, J.: *Global Literary Journalism: Exploring the Journalistic Imagination*, New York, Peter Land. <http://dx.doi.org/10.3726/978-1-4539-1289-8>
- HARTSOCK, J. (2000): *A history of American Literary Journalism. The emergence of a modern narrative form*, USA, Massachusetts University. <https://doi.org/10.5860/choice.38-4905>

- KRAMER, M. (1995): «Breakable rules for literary journalists». En Sims, Norman y Kramer, Mark (eds): *Literary journalism. A new collection of the Best American Nonfiction*, Nueva York, Ballantine books, pp. 21-36.
- LÓPEZ PAN, F. (2009): «Las técnicas narrativas de los reportajes literarios de Manuel Rivas. Análisis de “La triste historia de Eva”», en NOGUERA, JOSÉ MANUEL [et al.]: *El drama del periodismo: narración e información en la cultura del espectáculo* (actas de las conferencias y comunicaciones del XI Congreso de la Sociedad Española de Periodística (SEP)), pp. 357-372.
- PALAU-SAMPIO, D. (2018): «Las identidades de la crónica: hibridez, polisemia y ecos históricos en un género entre la literatura y el periodismo», *Palabra Clave* 21 (1), 191-218. Doi: 10.5294/pacla.2018.21.1.9
- PALAU-SAMPIO, D., CUARTERO-NARANJO, A. (2018): «El periodismo narrativo español y latinoamericano: influencias, temáticas, publicaciones y puntos de vista de una generación de autores», *Revista Latina de Comunicación Social*, 73, pp. 961-979.
<http://www.revistalatinacs.org/073paper/1291/50es.html>
 DOI: 10.4185/RLCS-2018-1291
- PARRATT, S. (2003): *Introducción al reportaje: antecedentes, actualidad y perspectivas*, Santiago de Compostela, Universitat de Santiago de Compostela.
- ROSIQUE-CEDILLO, G. & BARRANQUERO-CARRETERO, A. (2015): “Periodismo lento (slow-journalism) en la era de la inmediatez. Experiencias en Iberoamérica”, En *El profesional de la información*, 24 (4), 451-462. <https://doi.org/10.3145/epi.2015.jul.12>
- SIERRA-CABALLERO, F. i LÓPEZ-HIDALGO, A. (2016): «Periodismo narrativo y estética de la recepción. La ruptura del canon y la nueva crónica latinoamericana», en *Estudios sobre el mensaje periodístico*, 22 (2), pp. 915-934.
- SIMS, N. (1995): «The Art of Literary Journalism», en SIMS, NORMAN & KRAMER, MARK: *Literary journalism. A new collection of the Best American Nonfiction*, New York, Ballantine books, pp. 3-19.
- VINADER, X. (2020): *Confidencial*, Epíleg a càrrec de Francesc Viadel, València, 3i4.
- WOLFE, T. (1984): *El nuevo periodismo*, Barcelona, Anagrama.

ALICIA ARCÉS VILLANUEVA
Cirialots (2026)
Tècnica mixta